

- Iamque Gigantēis iniectam faucibus Aetnēn
arvaque Cyclōpum, quid rastra, quid ūsus arātrī,
nescia nec quicquam iūctīs dēbentia būbus
līquerat Euboicus tumidārum cultor aquārum,
5 līquerat et Zanclēn adversaque moenia Rēgī
nāvifragumque fretum, geminō quod lītore pressum
Ausoniae Sicalaeque tenet cōnfīnia terrae.
inde manū magnā Tyrrhēna per aequora vectus
herbiferōs adiit collēs atque ātria Glaucus
10 Sōle satae Circēs, variārum plēna ferārum.
quam simul adspexit, dicta acceptāque salūte,
‘dīva, deī miserēre, precor! nam sōla levāre
tū potes hunc,’ dīxit ‘videar modo dignus, amōrem.
quanta sit herbārum, Tītānī, potentia, nūllī
15 quam mihi cognitius, quī sum mūtātus ab illīs.
nēve meī nōn nōta tibī sit causa furōris:
lītore in Ītalīcō, Messēnia moenia contrā,
Scylla mihi vīsa est. pudor est prōmissa precēsque
blanditiāsque meās contemptaque verba referre;
20 at tū, sīve aliquid rēgnī est in carmine, carmen
ōre movē sacrō, sīve expugnācior herba est,
ūtere temptātīs operōsae vīribus herbae
nec medeāre mihi sānēsque haec vulnera mandō,
fīne nihil opus est: partem ferat illa calōris.’
25 at Circē (neque enim flammīs habet aptius ūlla

- tālibus ingenium, seu causa est huius in ipsā,
seu Venus indiciō facit hoc offēnsa paternō,) tālīa verba refert: ‘melius sequerēre volentem optantemque eadem parilīque cupīdine captam.
- 30 dignus erās ultrō (poterās certēque) rogārī, et, sī spem dederīs, mihi crēde, rogāberis ultrō. neu dubitēs absitque tuae fīdūcia fōrmae, ēn ego, cum dea sim, nitidī cum filia Solis, carmine cum tantum, tantum quoque grāmine possim,
- 35 ut tua sim, voveō. spernentem sperne, sequentī redde vicēs, ūnōque duās ulcīscere factō.’ tālīa temptantī ‘prius’ inquit ‘in aequore frondēs’ Glaucus ‘et in summīs nāscuntur montibus algaе, Sospite quam Scyllā nostrī mūtentur amōrēs.’
- 40 indignāta dea est et laedere quātenus ipsum nōn poterat (nec vellet amāns), irāscitur illī, quae sibi praelāta est; vēnerisque offēnsā repulsā, prōtinus horrendīs infāmia pābula sūcīs conterit et trītīs Hecatēia carmina miscet
- 45 caeruleaque induitur vėlāmina perque ferārū agmen adūlantum mediā prōcēdit ab aulā oppositumque petēs contrā Zanclēia saxa Rēgiōn ingreditur ferventēs aestibus undās, in quibus ut solidā pōnit vestīgia terrā
- 50 summaque dēcurrit pedibus super aequora siccīs.

- parvus erat gurgēs, curvōs sinuātus in arcūs,
grāta quiēs Scyllae: quō sē referēbat ab aestū
et maris et caelī, mediō cum plūrimus orbe
sōl erat et minimās ā vertice fēcerat umbrās.
- 55 hunc dea praevitiat portentificīsque venēnīs
inquinat; hīc pressōs laticēs rādīce nocentī
spargit et obscurum verbōrum ambāge novōrum
ter noviēns carmen magicō dēmurmurat ōre.
Scylla venit mediāque tenus dēscenderat alvō,
- 60 cum sua foedārī lātrantibus inguina mōnstrīs
adspicit ac prīmō crēdēns nōn corporis illās
esse suī partēs, refugitque abigitque timetque
ōra proterva canum, sed quōs fugit, attrahit ūna
et corpus quaerēns femorum crūrumque pedumque
- 65 Cerbereōs rictus prō partibus invenit illīs:
statque canum rabiē subiectaque terga ferārū
inguinibus truncīs uterōque exstante coerces.
- Flēvit amāns Glaucus nimiumque hostīliter ūsae
vīribus herbārū fūgit cōnūbia Circēs;
- 70 Scylla locō mānsit cumque est data cōpia, prīmum
in Circēs odium sociīs spoliāvit Ulixem;
mox eadem Teucrās fuerat mersūra carīnās,
nī prius in scopulum, quī nunc quoque saxeus exstat,
trānsfōrmāta foret: scopulum quoque nāvita vītāt.
- 75 Hunc ubi Troiānae rēmīs avidamque Charybdīn

ēvīcēre ratēs, cum iam prope lītus adessent
 Ausonium, Libycās ventō referuntur ad ōrās.
 excipit Aenēān illic animōque domōque
 nōn bene discidium Phrygiī lātūra marītī
 80 Sīdonis; inque pyrā sacrī sub imāgine facta
 incubuit ferrō dēceptaque dēcipit omnēs.
 rūrsus harēnōsae fugiēns nova moenia terrae
 ad sēdemque Erycīs fidumque relātus Acestēn
 sacrificat tumulumque suī genitōris honōrat.
 85 quāsque ratēs Īris Iūnōnia paene cremārat,
 solvit et Hippotadae rēgnum terrāsque calentī
 sulphure fūmantīs Achelōiadumque relinquit
 Sīrēnum scopulōs, orbātaque praeside pīnus
 Īnanimēn Prochytēnque legit sterilīque locātās
 90 colle Pithēcūsās, habitantum nōmine dictās.
 quippe deum genitor, fraudem et periūria quondam
 Cercōpum exōsus gentisque admissa dolōsae,
 in dēfōrme virōs animal mūtāvit, ut īdem
 dissimilēs hominī possent similēsque vidērī,
 95 membraque contrāxit nārēsque ā fronte resīmās
 contudit et rūgīs perarāvit anīlibus ōrā
 tōtaque vėlātōs flāventī corpora villō
 mīsīt in hās sēdēs nec nōn prius abstulit ūsum
 verbōrum et nātae dīra in periūria linguae;
 100 posse querī tantum raucō strīdōre relīquit.

Hās ubi praeteriit et Parthenopēiā dextrā
 moenia dēseruit, laevā dē parte canōrī
 Aeolidae tumulum et, loca fēta palūstribus ulvīs,
 litora Cūmārum vīvācīsque antra Sibyllae
 105 intrat et, ut mănēs adeat per Averno paternōs,
 ōrat. at illa diū vultum tellūre morātum
 ērēxit tandemque deō furibunda receptō
 ‘magna petis,’ dīxit, ‘vir factīs maxime, cuius
 dextera per ferrum, pietās spectāta per ignēs.
 110 pōne tamen, Troiāne, metum: potiēre petītīs
 Ēlysiāsque domōs et rēgna novissima mundi
 mē duce cognōscēs simulācraque cāra parentīs.
 invia virtūtī nūlla est via.’ dīxit et aurō
 fulgentem rāmum silvā Iūnōnis Avernae
 115 mōnstrāvit iussitque suō dīvellere truncō.
 pārui Aenēās et formīdābilis Orcī
 vīdit opēs atavōsque suōs umbramque senīlem
 magnanimī Anchīsae; didicit quoque iūra locōrum,
 quaeque novīs essent adeunda perīcula bellīs.
 120 inde ferēns lassōs āversō trāmite passūs
 cum duce Cūmaeā mollit sermōne labōrem.
 dumque iter horrendum per opāca crepuscula carpit,
 ‘seu dea tū praesēns, seu dīs grātissima,’ dīxit,
 ‘nūminis īnstar eris semper mihi, mēque fatēbor
 125 mūneris esse tuī, quae mē loca mortis adīre,

quae loca mē vīsae voluistī ēvādere mortis.
 prō quibus āeriās meritīs ēvectus ad aurās
 templa tibi statuam, tribuam tibi tūris honōrēs.
 respicit hunc vātēs et suspīrātibus haustīs
 130 ‘nec dea sum,’ dīxit ‘nec sacrī tūris honōre
 hūmānum dignāre caput, neu nescius errēs,
 lūx aeterna mihī caritūraque fine dabātur,
 sī mea virginitās Phoebō patuisset amanti.
 dum tamen hanc spērat, dum praecorrumpere dōnīs
 135 mē cupit, “ēlige,” ait “virgō Cūmaea, quid optēs:
 optātīs potiēre tuīs.” ego pulveris haustī
 ostendēns cumulum, quot habēret corpora pulvis,
 tot mihi nātālēs contingere vāna rogāvi;
 excidit, ut peterem iuvenēs quoque prōtinus annōs.
 140 hōs tamen ille mihī dabat aeternamque iuventam,
 sī Venerem paterer: contemptō mūnere Phoebī
 innuba permaneō; sed iam fēlicior aetās
 terga dedit, tremulōque gradū venit aegra senectūs,
 quae patienda diū est. nam iam mihi saecula septem
 145 ācta, tamen superest, numerōs ut pulveris aequem,
 ter centum messēs, ter centum musta vidēre.
 tempus erit, cum dē tantō mē corpore parvam
 longa diēs faciet, cōsūmptaque membra senecta
 ad minimum redigentur onus: nec amāta vidēbor
 150 nec placuisse deō, Phoebus quoque forsitan ipse

vel nōn cognōscet, vel dīlēxisse negābit:
usque adeō mūtāta fērar nūllīque videnda,
vōce tamen nōscar; vōcem mihi fāta relinquent.’

- Tālia convexum per iter memorante Sibyllā
155 sēdibus Euboicam Stygiīs ēmergit in urbem
Trōius Aenēās sacrisque ex mōre litātis
litora adit nōndum nūtrīcis habentia nōmen.
hic quoque substiterat post taedia longa labōrum
Nēritius Macareus, comes experientis Ulixis.
160 dēsertum quondam mediīs quī rūpibus Aetnae
nōscit Achaemenidēn inprōvisōque repertum
vīvere mīrātus, ‘quī tē cāsusve deusve
servat, Achaemenide? cūr’ inquit ‘barbara Grāium
prōra vehit? petitur vestrā quae terra carīna?’
165 tālia quaerentī, iam nōn hirsūtus amictū,
iam suus et spīnīs cōnsertō tegmine nūllis,
fātur Achaemenidēs: ‘iterum Polyphēmōn et illōs
adspiciam fluidōs hūmānō sanguine rictus,
hāc mihi sī potior domus est Ithacēque carīnā,
170 sī minus Aenēān veneror genitōre, nec umquam
esse satis poterō, praestem licet omnia, grātus.
quod loquor et spīrō caelumque et sīdera sōlis
respiciō, possimne ingrātus et inmemor esse?
ille dedit, quod nōn anima haec Cyclōpis in ōra
175 vēnit, et ut iam nunc lūmen vītāle relinquam,

aut tumulō aut certē nōn illā condar in alvō.
 quid mihi tunc animī (nisi sī timor abstulit omnem
 sēnsu animumque) fuit, cum vōs petere alta relictūs
 aequora cōspexī? voluī inclāmāre, sed hostī
 180 prōdere mē timuī: vestrae quoque clāmor Ulixīs
 paene ratī nocuit. vīdī, cum monte revulsum
 inmānem scopulum mediās permīsit in undās;
 vīdī iterum velutī tormentī vīribus ācta
 vasta Gigantēō iaculantem saxa lacertō
 185 et, nē dēprimeret flūctus ventusve carīnam,
 pertimuī, iam mē nōn esse oblītus in illā.
 ut vērō fuga vōs ā certā morte redūxit,
 ille quidem tōtam gemebundus obambulat Aetnam
 praetemptatque manū silvās et lūminis orbis
 190 rūpibus incursat foedātaque bracchia tābō
 in mare prōtendēns gentem exsecrātur Achīvam
 atque ait: “ō sī quis referat mihi cāsus Ulixem,
 aut aliquem ē sociīs, in quem mea saeviat īra,
 vīscera cuius edam, cuius vīventia dextrā
 195 membra meā laniem, cuius mihi sanguis inundet
 guttur, et ēlīsī trepident sub dentibus artūs:
 quam nūllum aut leve sit damnum mihi lūcis adēptae!”
 haec et plūra ferōx, mē lūridus occupat horror
 spectantem vultūs etiamnum caede madentēs
 200 crūdēlēsque manūs et inānem lūminis orbem

membraque et hūmānō concrētam sanguine barbam.
 mors erat ante oculōs, minimum tamen illa malōrum,
 et iam prēnsūrum, iam nunc mea vīscera rēbar
 in sua mersūrum, mentīque haerēbat imāgō
 205 temporis illīus, quō vīdī bīna meōrum
 ter quater adflīgī sociōrum corpora terrae,
 cum super ipse iacēns hirsūtī mōre leōnis
 vīsceraque et carnēs cumque albīs ossa medullīs
 sēmianimēsque artūs avidam condēbat in alvum;
 210 mē tremor invāsit: stābam sine sanguine maestus,
 mandentemque vidēns ēiectantemque cruentās
 ōre dapēs et frusta merō glomerāta vomentem:
 tālia fingēbam miserō mihi fāta parārī
 perque diēs multōs latitāns omnemque tremīscēns
 215 ad strepitum mortemque timēns cupidusque morīrī
 glande famem pellēns et mixtā frondibus herba
 sōlus inops expēs lētō poenaeque relictus
 hanc procul adspexī longō post tempore nāvem
 ōrāvīque fugam gestū ad lītusque cucurrī,
 220 et mōvī: Grāiūmque ratis Troiāna recēpit!
 tū quoque pande tuōs, comitum grātissime, cāsūs
 et ducis et turbae, quae tēcum est crēdita pontō.’
 Aeolōn ille refert Tuscō rēgnāre profundō,
 Aeolōn Hippotadēn, cohibentem carcere ventōs;
 225 quōs bovis inclūsōs tergō, memorābile mūnus,

Dūlichium sūmpsisse ducem flātūque secundō
 lūcibus īsse novem et terram aspexisse petītam;
 proxima post nōnam cum sēsē aurōra movēret,
 invidiā sociōs praedaeque cupīdine vīctōs
 230 esse; ratōs aurum, dēmpsisse ligāmīna ventīs;
 cum quibus īsse retrō, per quās modo vēnerat undās,
 Aeolīque ratem portūs repetīsse tyrannī.
 ‘inde Lamī veterem Laestrȳgonis’ inquit ‘in urbem
 vēnimus: Antiphatēs terrā rēgnābat in illā.
 235 missus ad hunc ego sum, numerō comitante duōrum,
 vixque fugā quaesīta salūs comitīque mihīque,
 tertius ē nōbīs Laestrȳgonis in pia tīnxit
 ōra cruōre suō. fugientibus īnstat et agmen
 concitat Antiphatēs; coeunt et saxa trabēsque
 240 coniciunt merguntque virōs merguntque carīnās.
 ūna tamen, quae nōs ipsumque vehēbat Ulixem,
 effugit. āmissā sociōrum parte dolentēs
 multaque conquestī terrīs adlābimur illīs,
 quās procul hinc cernis (procul est, mihi crēde, videndā
 245 īnsula vīsa mihī!) tūque ō iūstissime Trōum,
 nāte deā, (neque enim finītō Mārte vocandus
 hostis es, Aenēā) moneō, fuge lītora Circēs!
 nōs quoque Circaeō religāta in lītore pīnū,
 Antiphatae memorēs in mānsuētīque Cyclōpīs,
 250 īre negābāmus; sed tēcta ignōta subīre

sorte sumus lectī: sors mē fidumque Polītē
 Eurylochumque simul nimīūque Elpēnora vīnī
 bisque novem sociōs Circaeā ad moenia mīsīt.
 quae simul attigimus stetimusque in līmine tēctī,
 255 mīlle lupī mixtaeque lupīs ursaeque leaeque
 occursū fēcēre metum, sed nūlla timenda
 nūllaque erat nostrō factūrā in corpore vulnus;
 quīn etiam blandās mōvēre per āera caudās
 nostraque adūlantēs comitant vestīgia, dōnec
 260 excipiunt famulae perque ātria marmore tēcta
 ad dominam dūcunt: pulchrō sedet illa recessū
 sollemnī soliō pallamque indūta nitentem
 īnsuper aurātō circumvëlātur amictū.
 Nēreidēs nymphaeque simul, quae vellera mōtīs
 265 nūlla trahunt digitīs nec fīla sequentia dūcunt:
 grāmina dispōnunt sparsōsque sine ōrdine flōrēs
 sēcernunt calathīs variāsque colōribus herbās;
 ipsa, quod hae faciunt, opus exigit, ipsa, quis ūsus
 quōve sit in foliō, quae sit concordia mixtīs,
 270 nōvit et advertēns pēnsās exāminat herbās.
 haec ubi nōs vīdit, dicta acceptāque salūte
 diffūdit vultūs et reddidit ōmina vōtīs.
 nec mora, miscērī tostī iubet hordea grānī
 mellaque vimque merī cum lacte coāgula passō,
 275 quīque sub hāc lateant fūrtim dulcēdine, sūcōs

adicit. accipimus sacra data pōcula dextra.
 quae simul ārentī sitientēs hausimus ōre,
 et tetigit summōs virgā dea dīra capillōs,
 (et pudet et referam) saetīs horrēscere coepī,
 280 nec iam posse loquī, prō verbīs ēdere raucum
 murmur et in terram tōtō prōcumbere vultū,
 osque meum sēnsī pandō occallēscere rōstrō,
 colla tumēre torīs, et quā modo pōcula parte
 sūmpta mihī fuerant, illā vestīgia fēcī
 285 cumque eadem passīs (tantum medicāmina possunt!)
 claudor harā, solumque suīs caruisse figurā
 vīdimus Eurylochum: sōlus data pōcula fūgit;
 quae nisi vītasset, pecoris pars ūna manērem
 nunc quoque saetigerī, nec tantae clādīs ab illō
 290 certior ad Circēn ultor vēnisset Ulixēs.
 pācifer huic dederat flōrem Cyllēnius album:
 mōly vocant superī, nigrā rādīce tenētur;
 tūtus eō monitīsque simul caelestibus intrat
 ille domum Circēs et ad īnsidiōsa vocātus
 295 pōcula cōnantem virgā mulcēre capillōs
 reppulit et strictō pavidam dēterruit ēnse.
 inde fidēs dextraeque datae thalamōque receptus
 coniugī dōtem sociōrum corpora poscit.
 spargimur ignōtae sūcīs meliōribus herbae
 300 percutimurque caput conversae verbere virgae,

verbaque dīcuntur dictīs contrāria verbīs.
 quō magis illa canit, magis hoc tellūre levātī
 ērigimur, saetaeque cadunt, bifidōsque relinquit
 rīma pedēs, redeunt umerī et subiecta lacertīs
 305 bracchia sunt: flentem flentēs ampleximur ipsī
 haerēmusque ducīs collō nec verba locūtī
 ūlla priōra sumus quam nōs testantia grātōs.
 annua nōs illīc tenuit mora, multaque praesēns
 tempore tam longō vīdī, multa auribus hausī,
 310 hoc quoque cum multīs, quod clam mihi rettulit ūna
 quattuor ē famulīs ad tālia sacra parātis.
 cum duce namque meō Circē dum sōla morātur,
 illa mihī niveō factum dē marmore signum
 ostendit iuvenāle gerēns in vertice pīcum,
 315 aede sacrā positum multīsque īnsigne coronīs.
 quis foret et quārē sacrā colerētur in aede,
 cūr hanc ferret avem, quaerentī et scīre volentī
 “accipe” ait, “Macareu, dominaeque potentia quae sit
 hinc quoque disce meae; tū dictīs adice mentem!
 320 “Pīcus in Ausoniīs, prōlēs Sāturnia, terrīs
 rēx fuit, ūtilium bellō studiōsus equōrum;
 fōrma virō, quam cernis, erat: licet ipse decōrem
 adspiciās fictāque probēs ab imāgine vērū;
 pār animus fōrmae; nec adhūc spectāsse per annōs
 325 quīnquennem poterat Grāiā quater Ēlide pugnam.

- ille suōs dryadās Latīūs in montibus ortās
verterat in vultūs, illum fontāna petēbant
nūmina, nāiadēs, quās Albula, quāsque Numīcī,
quās Aniēnīs aquae cursūque brevissimus Almō
330 Narve tulit praeceps et opācae Farfarus umbrae,
quaeque colunt Scythicae stāgnum nemorāle Diānae
fīnitimōsque lacūs; sprētīs tamen omnibus ūnam
ille colit nymphēn, quam quondam in colle Palātī
dīcitur ancipitī peperisse Venīlia Iānō.
- 335 haec ubi nūbilibus prīmum mātūruit annīs,
praepositō cūnctīs Laurentī trādita Pīcō est,
rāra quidem faciē, sed rārīor arte canendī,
unde Canēns dicta est: silvās et saxa movēre
et mulcēre ferās et flūmina longa morārī
340 ōre suō volucrēsque vagās retinēre solēbat.
quae dum fēmineā modulātur carmina vōce,
exierat tēctō Laurentēs Pīcus in agrōs
indigenās fīxūrus aprōs tergumque premēbat
ācris equī laevāque hastīlia bīna ferēbat
- 345 poeniceam fulvō chlamydem contractus ab aurō.
vēnerat in silvās et filiā Solīs eāsdem,
utque novās legeret fēcundīs collibus herbās,
nōmine dicta suō Circaea reliquerat arvā.
quae simul ac iuvenem virgultīs abdita vīdit,
350 obstipuit: cecidēre manū, quās lēgerat, herbae,

flammaque per tōtās vīsa est errāre medullās.
 ut primum validō mentem conlēgit ab aestū,
 quid cuperet, fassūra fuit: nē posset adīre,
 cursus equī fēcit circumfūsusque satelles.
 355 'nōn' ait 'effugiēs, ventō rapiāre licēbit,
 sī modo mē nōvī, sī nōn ēvānuīt omnīs
 herbārum virtūs, nec mē mea carmina fallunt.'
 dīxit et effigiem nūllō cum corpore falsī
 fingit aprī praeterque oculōs trānscurrere rēgis
 360 iussit et in dēnsū trabibus nemus īre vidērī,
 plūrima quā silva est et equō loca pervia nōn sunt.
 haut mora, continuō praedae petit īncius umbram
 Pīcus equīque celer spūmantia terga relinquit
 spemque sequēns vānam silvā pedes errat in altā.
 365 concipit illa precēs et verba venēfica dīcit
 ignōtōsque deōs ignōtō carmine adōrat,
 quō solet et niveae vultum cōfundere Lūnae
 et patriō capiti bibulās subtexere nūbēs.
 tum quoque cantātō dēnsētur carmine caelum
 370 et nebulās exhālat humus, caecīsque vagantur
 limitibus comitēs, et abest cūstōdia rēgis.
 nacta locum tempusque 'per ō, tua lūmina,' dīxit
 'quae mea cēpērunt, perque hanc, pulcherrime, fōrmam,
 quae facit, ut supplex tibi sim dea, cōnsule nostrīs
 375 ignibus et socerum, quī pervidet omnia, Sōlem

accipe nec dūrus Tītānida dēspice Circēn.’
 dīxerat; ille ferōx ipsamque precēsque repellit
 et ‘quaecumque es,’ ait ‘nōn sum tuus; altera captum
 mē tenet et teneat per longum, conprecor, aevum,
 380 nec Venere externā sociālia foedera laedam,
 dum mihi Iānigenam servābunt fāta Canentem.’
 saepe retemptātis precibus Tītānia frūstrā
 ‘nōn inpūne ferēs, neque’ ait ‘reddere Canentī,
 laesaque quid faciat, quid amāns, quid fēmina, discēs
 385 rēbus; at est et amāns et laesa et fēmina Circē!’
 tum bis ad occāsūs, bis sē convertit ad ortūs,
 ter iuvenem baculō tetigit, tria carmina dīxit.
 ille fugit, sed sē solitō vėlōcius ipse
 currere mīrātur: pennās in corpore vīdit,
 390 sēque novam subitō Latīis accēdere silvīs
 indignātus avem dūrō fera rōbora rōstrō
 fīgit et irātus longīs dat vulnera rāmīs;
 purpureum chlamydis pennae trāxēre colōrem;
 fībula quod fuerat vestemque momorderat aurum,
 395 plūma fit, et fulvō cervīx praecingitur aurō,
 nec quicquam antīquum Pīcō nisi nōmina restat.
 “Intereā comitēs, clāmātō saepe per agrōs
 nēquīquam Pīcō nūllāque in parte repertō,
 inveniunt Circēn (nam iam tenuāverat aurās
 400 passaue erat nebulās ventīs ac sōle reclūdī)

crīminibusque premunt v̄eris rēgemque reposcunt
 vimque ferunt saevīsque parant incessere tēlīs:
 illa nocēns spargit vīrus sūcōsque venēnī
 et Noctem Noctīsque deōs Ereboque Chaōque
 405 convocat et longīs Hecatēn ululātibus ōrat.
 exsiluēre locō (dictū mīrābile) silvae,
 ingemuitque solum, vincīnaque palluit arbor,
 sparsaque sanguineīs maduērunt pābula guttīs,
 et lapidēs vīsī mūgītūs ēdere raucōs
 410 et lātrāre canēs et humus serpentibus ātrīs
 squālēre et tenuēs animae volitāre silentum:
 attonitum mōnstrīs vulgus pavet; illa paventis
 ōra venēnātā tetigit mīrantia virgā,
 cuius ab attāctū variārum mōnstra ferārum
 415 in iuvenēs veniunt: nūllī sua mānsit imāgō.
 “Sparserat occiduus Tartessia lītora Phoebus,
 et frūstrā coniūnx oculīs animōque Canentis
 exspectātus erat: famulī populusque per omnēs
 discurrunt silvās atque obvia lūmina portant;
 420 nec satis est nymphae flēre et lacerāre capillōs
 et dare plangōrem (facit haec tamen omnia) sēque
 prōripit ac Latiōs errat vēsāna per agrōs.
 sex illam noctēs, totidem redeuntia sōlīs
 lūmina vīdērunt inopem somnīque cibīque
 425 per iuga, per vallēs, quā fors dūcēbat, euntem;

- ultimus adspexit Thybris lūctūque viāque
fessam et iam longā pōnentem corpora rīpā.
illīc cum lacrimīs ipsō modulāta dolōre
verba sonō tenuī maerēns fundēbat, ut ōlim
430 carmina iam moriēns canit exequiālia cyncus;
lūctibus extrēmum tenuēs liquefacta medullās
tābuit inque levēs paulātim ēvānuit aurās,
fāma tamen signāta locō est, quem rīte Canentem
nōmine dē nymphae veterēs dīxere Camēnae.“
435 “Tālia multa mihi longum nārrāta per annum
vīsaque sunt. residēs et dēsuētūdine tardī
rūrsus inīre fretum, rūrsus dare vēla iubēmur,
ancipitēsque viās et iter Tītānia vastum
dīxerat et saevī restāre perīcula pontī:
440 pertimuī, fateor, nactusque hoc lītus adhaesi.’
Finierat Macareus, urnāque Aenēia nūtrīx
condita marmoreā tumulō breve carmen habēbat
hīc : mē : cāiētam : nōtae : pietātis : alumnus
ēreptam : argolicō : quō : dēbuit : igne : cremāvit
445 solvitur herbōsō religātus ab aggere fūnis,
et procul īnsidiās īnfāmātaeque relinquunt
tēcta deae lūcōsque petunt, ubi nūbilus umbra
in mare cum flāvā prōrumpit Thybris harēnā;
Faunigenaeque domō potītur nātaque Latīnī,
450 nōn sine Mārte tamen. bellum cum gente fērōcī

suscipitur, pāctāque furit prō coniuge Turnus.
 concurrit Latiō Tyrrhēnia tōta, diūque
 ardua sollicitis victōria quaeritur armīs.
 auget uterque suās externō rōbore vīrēs,
 455 et multī Rutulōs, multī Troiāna tuentur
 castra, neque Aenēās Euandrī ad moenia frūstrā,
 at Venulus frūstrā profugī Diomēdis ad urbem
 vēnerat: ille quidem sub Iāpyge maxima Daunō
 moenia condiderat dōtāliaque arva tenēbat;
 460 sed Venulus Turnī postquam mandāta perēgit
 auxiliumque petit, vīrēs Aetōlius hērōs
 excūsāt: nec sē aut socerī committere pugnae
 velle suī populōs, aut quōs ē gente suōrum
 armet habēre ūllōs, ‘nēve haec commenta putētis,
 465 admonitū quamquam lūctūs renoventur amārī,
 perpetiar memorāre tamen. postquam alta cremāta est
 Īlios, et Danaās pāvērunt Pergama flammās,
 Nāryciusque hērōs, ā virgine virgine raptā,
 quam meruit poenam sōlus, dīgessit in omnēs,
 470 spargimur et ventīs inimīca per aequora raptī
 fulmina, noctem, imbrēs, īram caelīque marisque
 perpetimur Danaī cumulumque Caphēreā clādis,
 nēve morer referēns trīstēs ex ōrdine cāsūs,
 Graecia tum potuit Priamō quoque flenda vidērī.
 475 mē tamen armīferae servātum cūra Minervae

flūctibus ēripuit, patriīs sed rūsus ab agrīs
 pellor, et antiqūo memorēs dē vulnere poenās
 exigit alma Venus, tantōsque per alta labōrēs
 aequora sustinūi, tantōs terrestribus armīs,
 480 ut mihi fēlicēs sint illī saepe vocātī,
 quōs commūnis hiems inportūnusque Caphēreus
 mersit aquis, vellemque hōrum pars ūna fuissem.
 ‘Ultima iam passī comitēs bellōque fretōque
 dēficiunt finemque rogant errōris, at Acmōn
 485 fervidus ingeniō, tum vērō et clādibus asper,
 ”quid superest, quod iam patientia vestra recūset
 ferre, virī?’ dīxit ”quid habet Cytherēa, quod ultrā,
 velle putā, faciat? nam dum peiōra timentur,
 est in vōta locus: sors autem ubi pessima rērum,
 490 sub pedibus timor est sēcūraque summa malōrum.
 audiat ipsa licet, licet, ut facit, ōderit omnēs
 sub Diomēde virōs, odium tamen illius omnēs
 spernimus: haud magnō stat magna potentia nōbīs.”
 tālibus inrītāns Venerem Pleurōnius Acmōn
 495 īnstimulat verbīs veteremque resuscitat īram.
 dicta placent paucīs, numerī maiōris amīcī
 Acmona conripimus; cui respondēre volentī
 vōx pariter vōcisque via est tenuāta, comaeque
 in plūmās abeunt, plūmīs nova colla teguntur
 500 pectoraque et tergum, maiōrēs bracchia pennās

accipiunt, cubitūque levēs sinuantur in ālās;
 magna pedis digitōs pars occupat, ōraque cornū
 indūrāta rigent finemque in acūmine pōnunt.
 hunc Lycus, hunc Īdās et cum Rhexēnore Nycteus,
 505 hunc mīrātur Abās, et dum mīrantur, eandem
 accipiunt faciem, numerusque ex agmine maior
 subvolat et rēmōs plausīs circumvolat ālīs:
 sī volucrum quae sit subitārum fōrma requīris,
 ut nōn cynōrum, sīc albīs proxima cygnīs.
 510 vix equidem hās sēdēs et Iāpygis ārida Daunī
 arva gener teneō minimā cum parte meōrum.’
 Hāctenus Oenīdēs, Venulus Calydonia rēgna
 Peucetiōsque sinūs Messāpiaque arva relinquit.
 in quibus antra videt, quae, multā nūbila silvā
 515 et levibus cannīs latitantia sēmicaper Pan
 nunc tenet, at quōdam tenuērunt tempore nymphae.
 Āpulus hās illā pāstor regiōne fugātās
 terruit et prīmō subitā formīdine mōvit,
 mox, ubi mēns rediit et contempsēre sequentem,
 520 ad numerum mōtīs pedibus dūxēre chorēās;
 inprobat hās pāstor saltūque imitātus agrestī
 addidit obscēnīs convīcia rūstica dictīs,
 nec prius os tacuit, quam guttura condidit arbor:
 arbor enim est, sūcōque licet cognōscere mōrēs.
 525 quippe notam linguae bācīs oleaster amāris

exhibet: asperitās verbōrum cessit in illā.

- Hinc ubi lēgātī rediēre, negāta ferentēs
arma Aetōla sibī, Rutulī sine vīribus illīs
bella īnstrūcta gerunt, multumque ab utrāque cruōris
530 parte datur; fert ecce avidās in pīnea Turnus
texta facēs, ignēsque timent, quibus unda pepercit.
iamque picem et cērās alimentaque cētera flammae
Mulciber ūrēbat perque altum ad carbasa mālum
ībat, et incurvae fūmābant trānstra carīnae,
535 cum memor hās pīnūs Īdaeō vertice caesās
sāncta deum genetrīx tinnītibus āera pulsī
aeris et īnflātī complēvit murmure buxī
perque levēs domitīs invecta leōnibus aurās
‘inrita sacrilegā iactās incendia dextrā,
540 Turne!’ ait. ‘ēripiam: nec mē patiente cremābit
ignis edāx nemorum partēs et membra meōrum.’
intonuit dīcente deā, tonitrumque secūtī
cum saliente gravēs cecidērunt grandine nimbī,
āeraque et tumidum subitīs concursibus aequor
545 Astraī turbant et eunt in proelia frātrēs.
ē quibus alma parēns ūnīus vīribus ūsa
stuppea prae rūpit Phrygiae retinācula classis,
fertque ratēs prōnās mediōque sub aequore mergit;
rōbore mollītō lignōque in corpora versō
550 in capitem faciem puppēs mūtantur aduncae,

in digitōs abeunt et crūra natantia rēmī,
 quodque prius fuerat, latus est, mediūque carīnā
 subdita nāvigīis spīnae mūtātur in ūsum,
 līna comae mollēs, antennae bracchia fiunt,
 555 caeruleus, ut fuerat, color est; quāsque ante timēbant,
 illās virgineīs exercent lūsibus undās
 Nāides aequoreae dūrīisque in montibus ortae
 molle fretum celebrant nec eās sua tangit origō;
 nōn tamen oblītae, quam multa perīcula saepe
 560 pertulerint pelagō, iactātīs saepe carīnīs
 subposuēre manūs, nisi sīquā vehēbat Achīvōs:
 clādis adhūc Phrygiae memorēs ōdēre Pelasgōs
 Nēritiaeque ratīs vīdērunt fragmina laetīs
 vultibus et laetīs vīdēre rigēscere puppim
 565 vultibus Alcinoī saxumque incrēscere lignō.
 Spēs erat, in nymphās animātā classe marīnās
 posse metū mōnstrī Rutulum dēsistere bellō:
 perstat, habetque deōs pars utraque, quodque deōrum est
 īnstar, habent animōs; nec iam dōtālia rēgna,
 570 nec scēptrum socerī, nec tē, Lāvīnia virgō,
 sed vīcisse petunt dēpōnendīque pudōre
 bella gerunt, tandemque Venus victrīcia nātī
 arma videt, Turnusque cadit: cadit Ardea, Turnō
 sospite dicta potēns; quam postquam barbarus ignis
 575 abstulit et tepidā latuērunt tēcta favilla,

congeriē ē mediā tum primum cognita praepes
 subvolat et cinerēs plausīs ēverberat ālīs.
 et sonus et maciēs et pallor et omnia, captam
 quae deceant urbem, nōmen quoque mānsit in illā
 580 urbis, et ipsa suīs dēplangitur Ardea pennīs.
 Iamque deōs omnēs ipsamque Aenēia virtūs
 Iūnōnem veterēs finīre coēgerat irās,
 cum, bene fundātis opibus crēscēntis Iūli,
 tempestivus erat caelō Cytherēius hērōs.
 585 ambieratque Venus superōs colloque parentis
 circumfūsa suī ‘numquam mihi’ dīxerat ‘ūllō
 tempore dūre pater, nunc sīs mītissimus, optō,
 Aenēaeque meō, quī tē dē sanguine nostrō
 fēcit avum, quamvis parvum dēs, optime, nūmen,
 590 dummodo dēs aliquod! satis est inamābile rēgnum
 adspexisse semel, Stygiōs semel īsse per amnēs.’
 adsēnsēre deī, nec coniūnx rēgia vultūs
 inmōtōs tenuit plācātōque adnuit ōre;
 tum pater ‘estis’ ait ‘caelestī mūnere dignī,
 595 quaeque petis prō quōque petis: cape, nāta, quod optās!’
 fātus erat: gaudet grātēsque agit illa parentī
 perque levēs aurās iūctis invecta columbīs
 lītus adit Laurēns, ubi tēctus harundine serpit
 in freta flūmineīs vicīna Numīcius undīs.
 600 hunc iubet Aenēae, quaecumque obnoxia mortī,

abluere et tacitō dēferre sub aequora cursū;
 corniger exsequitur Veneris mandāta suisque,
 quicquid in Aenēā fuerat mortāle, repūrgat
 et respersit aquīs; pars optima restitit illī.
 605 lūstrātum genetrīx dīvīnō corpus odōre
 ūnxit et ambrosiā cum dulcī nectare mixtā
 contigit os fēcitque deum, quem turba Quirīnī
 nuncupat Indigetem templōque ārīisque recēpit.
 Inde sub Ascaniī diciōne binōminis Albā
 610 rēsque Latīna fuit. succēdit Silvius illī.
 quō satus antīquō tenuit repetīta Latīnus
 nōmina cum scēptrō, clārus subit Alba Latīnum.
 Ēpytus ex illō est; post hunc Capetusque Capysque,
 sed Capys ante fuit; rēgnum Tiberīnus ab illīs
 615 cēpit et in Tuscī dēmersus flūminis undīs
 nōmina fēcit aquae; dē quō Remulusque ferōxque
 Acrota sunt genitī. Remulus mātūrior annīs
 fulmineō periit, imitātor fulminis, ictū.
 frātre suō scēptrum moderātior Acrota fortī
 620 trādit Aventīnō, quī, quō rēgnārat, eōdem
 monte iacet positus tribuitque vocābula montī;
 iamque Palātīnae summam Proca gentis habēbat.
 Rēge sub hōc Pōmōna fuit, quā nūlla Latīnās
 inter hamādryadas coluit sollertius hortōs
 625 nec fuit arboreī studiōsior altera fētus;

unde tenet nōmen: nōn silvās illa nec amnēs,
 rūs amat et rāmōs fēlīcia pōma ferentēs;
 nec iaculō gravis est, sed aduncā dextera falce,
 quā modo luxuriem premit et spatiantia passim
 630 bracchia conpēscit, fissō modo cortice virgam
 īnserit et sūcōs aliēnō praestat alumnō;
 nec sentīre sitim patitur bibulaeque recurvās
 rādīcis fibrās lābentibus inrigat undīs.
 hīc amor, hoc studium, Veneris quoque nūlla cupīdō est;
 635 vim tamen agrestum metuēns pōmāria claudit
 intus et accessus prohibet refugitque virīlēs.
 quid nōn et Satyrī, saltātibus apta iuventūs,
 fēcēre et pīnū praecīnctī cornua Pānēs
 Silvānusque, suīs semper iuvenīlior annīs,
 640 quīque deus fūrēs vel falce vel inguine terret,
 ut poterentur eā? sed enim superābat amandō
 hōs quoque Vertumnus neque erat fēlīcior illīs.
 ō quotiēns habitū dūrī messōris aristās
 corbe tulit vērīque fuit messōris imāgō!
 645 tempora saepe gerēns faenō religāta recentī
 dēsectum poterat grāmen versāsse vidērī;
 saepe manū stimulōs rigidā portābat, ut illum
 iūrārēs fessōs modo disiūnxisse iuencōs.
 falce datā frondātor erat vītisque putātor;
 650 induerat scālās: lēctūrum pōma putārēs;

mīles erat gladiō, piscātor harundine sūmptā;
 dēnique per multās aditum sibi saepe figūrās
 repperit, ut caperet spectātae gaudia fōrmæ.
 ille etiam pictā redimītus tempora mitrā,
 655 innītēns baculō, positīs per tempora cānīs,
 adsimulāvit anum: cultōsque intrāvit in hortōs
 pōmaque mīrāta est ‘tantō’ que ‘potentior!’ inquit
 paucaque laudātae dedit ōscula, quālia numquam
 vērā dedisset anūs, glaebāque incurva resēdit
 660 suspiciēns pandōs autumnī pondere rāmōs.
 ulmus erat contrā speciōsa nitentibus ūvīs:
 quam sociā postquam pariter cum vīte probāvit,
 ‘at sī stāret’ ait ‘caelebs sine palmite truncus,
 nīl praeter frondēs, quārē peterētur, habēret;
 665 haec quoque, quae iūncta est, vītis requiēscit in ulmō:
 sī nōn nūpta foret, terrae acclīnāta iacēret;
 tū tamen exemplō nōn tangeris arboris huius
 concubitusque fugis nec tē coniungere cūrās.
 atque utinam vellēs! Helenē nōn plūribus esset
 670 sollicitāta procīs nec quae Lapithēia mōvit
 proelia nec coniūnx nimium tardantis Ulixīs.
 nunc quoque, cum fugiās āversērisque petentēs,
 mīlle virī cupiunt et sēmideīque deīque
 et quaecumque tenent Albānōs nūmina montēs.
 675 sed tū sī sapiēs, sī tē bene iungere anumque

hanc audire volēs, quae tē plūs omnibus illīs,
 plūs, quam crēdis, amō: vulgārēs reice taedās
 Vertumnumque torī socium tibi sēlige! prō quō
 mē quoque pignus habē: neque enim sibi nōtior ille est,
 680 quam mihi; nec passim tōtō vagus errat in orbe,
 haec loca sōla colit; nec, utī pars magna procōrum,
 quam modo vīdit, amat: tū prīmus et ultimus illī
 ārdor eris, sōlique suōs tibi dēvovet annōs.
 adde, quod est iuvenis, quod nātūrāle decōris
 685 mūnus habet fōrmāsque aptē fingētur in omnēs,
 et quod erit iussus, iubeās licet omnia, fiet.
 quid, quod amātis idem, quod, quae tibi pōma coluntur,
 prīmus habet laetāque tenet tua mūnera dextrā!
 sed neque iam fētus dēsīderat arbore dēmtōs
 690 nec, quās hortus alit, cum sūcīs mītibus herbās
 nec quicquam nisi tē: miserēre ārdentis et ipsum,
 quī petit, ōre meō praesentem crēde precārī.
 ultōrēsque deōs et pectora dūra perōsam
 Īdaliēn memoremque timē Rhamnūsidis īram!
 695 quōque magis timeās, (etenim mihi multa vetustās
 scīre dedit) referam tōtā nōtissima Cyprō
 facta, quibus flectī facile et mītēscere possīs.
 ‘Vīderat ā veteris generōsam sanguine Teucrī
 Īphīs Anaxaretēn, humilī dē stirpe creatus,
 700 vīderat et tōtīs percēperat ossibus aestum

luctātusque diū, postquam ratiōne furōrem
 vincere nōn potuit, supplex ad līmina vēnit
 et modo nūtrīcī miserum cōfessus amōrem,
 nē sibi dūra foret, per spēs ōrāvit alumnae,
 705 et modo dē multīs blandītus cuique ministrīs
 sollicitā petiit prōpēsum vōce favōrem;
 saepe ferenda dedit blandīs sua verba tabellīs,
 interdum madidās lacrimārum rōre corōnās
 postibus intendit posuitque in līmine dūrō
 710 molle latus trīstisque serae convīcia fēcit.
 saevior illa fretō surgente cadentibus Haedīs,
 dūrior et ferrō, quod Nōricus excoquit ignis,
 et saxō, quod adhūc vīvum rādīce tenētur,
 spernit et inrīdet, factīsque inmītibus addit
 715 verba superba ferōx et spē quoque fraudat amantem.
 nōn tulit impatiēns longī tormenta dolōris
 Īphis et ante forēs haec verba novissima dīxit:
 ”vincis, Anaxaretē, neque erunt tibi taedia tandem
 ūlla ferenda meī: laetōs mōlīre triumphōs
 720 et Paeāna vocā nitidāque incingere laurū!
 vincis enim, moriorque libēns: age, ferrea, gaudē!
 certē aliquid laudāre meī cōgēris amōris,
 quō tibi sim grātus, meritumque fatēbere nostrum.
 nōn tamen ante tuī cūram excessisse mementō
 725 quam vītā gemināque simul mihi lūce carendum.

nec tibi fāma meī ventūra est nūntia lētī:
 ipse ego, nē dubitēs, aderō praesēnsque vidēbor,
 corpore ut exanimī crūdēlia lūmina pāscās.
 sī tamen, ō superī, mortālia facta vidētis,
 730 este meī memorēs (nihil ultrā lingua precārī
 sustinet) et longō facite ut nārremur in aevō,
 et, quae dēmpsistis vītae, date tempora fāmae;
 dīxit, et ad postēs ōrnātōs saepe corōnīs
 ūmentēs oculōs et pallida bracchia tollēns,
 735 cum foribus laqueī religāret vincula summīs,
 ‘haec tibi sēta placent, crūdēlis et inpiā’ dīxit
 īnseruitque caput, sed tum quoque versus ad illam,
 atque onus īnfēlix ēlīsā fauce pependit.
 icta pedum mōtū trepidantum aperīre iubentem
 740 vīsa dedisse sonum est adapertaque iānua factum
 prōdidit, exclāmant famulī frūstrāque levātum
 (nam pater occiderat) referunt ad līmina mātis;
 accipit illa sinū complexaque frīgida nātī
 membra suī postquam miserōrum verba parentum
 745 ēdidit et mātrem miserārum facta perēgit,
 fūnera dūcēbat mediam lacrimōsa per urbem
 lūridaque ārsūrō portābat membra feretrō.
 forte viae vīcīna domus, quā flēbilis ībat
 pompa, fuit, dūraeque sonūs plangōris ad aurēs
 750 vēnit Anaxaretēs, quam iam deus ultor agēbat.

mōta tamen "videāmus" ait "miserābile fūnus"
 et patulīs iniit tēctum sublīme fenestrīs
 vixque bene inpositum lectō prōspexerat Īphin:
 dēriguēre oculī, calidusque ē corpore sanguis
 755 inductō pallōre fugit, cōnātaque retrō
 ferre pedēs haesit, cōnāta āvertere vultūs
 hoc quoque nōn potuit, paulātimque occupat artūs,
 quod fuit in dūrō iam prīdem pectore, saxum.
 nēve ea ficta putēs, dominae sub imāgine signum
 760 servat adhūc Salamis, Veneris quoque nōmine templum
 Prōspicientis habet.—quōrum memor, ō mea, lentōs
 pōne, precor, fastūs et amantī iungere, nymphē:
 sīc tibi nec vernum nāscētia frīgus adūrat
 pōma, nec excutiant rapidī flōrentia ventī!
 765 Haec ubi nēquīquam fōrmāe deus aptus anīlī
 ēdidit, in iuvenem rediit et anīlia dēmit
 īnstrūmenta sibī tālisque appāruit illī,
 quālis ubi oppositās nitidissima sōlis imāgō
 ēvīcit nūbēs nūllāque obstante relūxit,
 770 vimque parat: sed vī nōn est opus, inque figūrā
 capta deī nymphā est et mūtua vulnera sēnsit.
 Proximus Ausoniās iniūstī mīles Amūlī
 rēxit opēs, Numitorque senex āmissa nepōtis
 mūnere rēgna capit, fēstisque Palīlibus urbis
 775 moenia conduntur; Tatiusque patrēsque Sabīnī

bella gerunt, arcisque viā Tarpēia reclusa
 dignam animam poenā congestis exuit armīs;
 inde satī Curibus tacitōrum mōre lupōrum
 ōre premunt vōcēs et corpora victa sopōre
 780 invādunt portāsque petunt, quās obice firmō
 clauserat Īliadēs: ūnam tamen ipse reclūsit
 nec strepitum versō Sātūrnīa cardine fēcīt;
 sōla Venus portae cecidisse repāgula sēnsit
 et clausūra fuit, nisi quod rescindere numquam
 785 dīs licet ācta deum. Iānō loca iūncta tenēbant
 nāides Ausoniae gelidō rōrantia fonte:
 hās rogat auxilium, nec nymphae iūsta petentem
 sustinuēre deam vērāsque et flūmina fontis
 ēlicuēre suī; nōndum tamen invia Iānī
 790 ōra patentis erant, neque iter praeclūserat unda:
 lūrida subpōnunt fēcundō sulphura fontī
 incenduntque cavās fūmante bitūmine vērās.
 vīribus hīs aliīsque vapor penetrāvit ad īma
 fontis, et Alpīnō modo quae certāre rigōrī
 795 audēbātis aquae, nōn cēditis ignibus ipsīs!
 flammiferā geminī fūmant aspergine postēs,
 portaeque nēquīquam rigidīs prōmissa Sabīnīs
 fonte fuit praestrūcta novō, dum Mārtius arma
 indueret mīles; quae postquam Rōmulus ultrō
 800 obtulit, et strāta est tellūs Rōmāna Sabīnīs

corporibus strāta estque suīs, generīque cruōrem
 sanguine cum socerī permiscuit inpius ēnsis.
 pāce tamen sistī bellum nec in ultima ferrō
 dēcertāre placet Tatiumque accēdere rēgnō.
 805 Occiderat Tatius, populisque aequāta duōbus,
 Rōmule, iūra dabās: positā cum casside Māvors
 tālibus adfātur dīvumque hominumque parentem:
 ‘tempus adest, genitor, quoniam fundāmine magnō
 rēs Rōmāna valet nec praeside pendet ab ūnō,
 810 praemia, (sunt prōmissa mihi dignōque nepōtī)
 solvere et ablātum terrīs inpōnere caelō.
 tū mihi conciliō quondam praesente deōrum
 (nam memorō memoriūque animō pia verba notāvī)
 ”ūnus erit, quem tū tollēs in caerula caelī“
 815 dīxistī: rata sit verbōrum summa tuōrum!’
 adnuī omnipotēns et nūbibus āera caecīs
 occuluit tonitrūque et fulgure terruit orbem.
 quae sibi prōmissae sēnsit rata signa rapīnae,
 innīxusque hastae pressōs tēmōne cruentō
 820 inpauidus cōnscendit equōs Grādīvus et ictū
 verberis increpuit prōnusque per āera lāpsūs
 cōnstitit in summō nemorōsī colle Palātī
 reddentemque suō iam rēgia iūra Quirītī
 abstulit Īliadē: corpus mortāle per aurās
 825 dīlāpsum tenuēs, ceu lātā plumbea funda

missa solet mediō glāns intābēscere caelō;
pulchra subit faciēs et pulvīnāribus altīs
dignior, est quālis trabeātī fōrma Quirīnī.

- Flēbat ut āmissum coniūnx, cum rēgia Iūnō
830 Īrin ad Hersiliēn dēscendere līmite curvō
imperat et vacuae sua sīc mandāta referre:
‘ō et dē Latia, ō et dē gente Sabīnā
praecipuum, mātṛōna, decus, dignissima tantī
ante fuisse virī coniūnx, nunc esse Quirīnī,
835 siste tuōs flētūs, et, sī tibi cūra videndī
coniugis est, duce mē lūcum pete, colle Quirīnī
quī viret et templum Rōmānī rēgis obumbrat’;
pāret et in terram pictōs dēlāpsa per arcūs,
Hersilien iussīs compellat vōcibus Īris;
840 illa verēcundō vix tollēns lūmina vultū
‘ō dea (namque mihī nec, quae sīs, dīcere prōmptum est,
et liquet esse deam) dūc, ō dūc’ inquit ‘et offer
coniugis ōra mihī, quae sī modo posse vidēre
fāta semel dederint, caelum accēpisse fatēbor!’
845 nec mora, Rōmuleōs cum virgine Thaumantēā
ingreditur collēs: ibi sīdus ab aethere lāpsum
dēcidit in terrās; ā cuius lūmine flagrāns
Hersiliē crīnīs cum sīdere cessit in aurās:
hanc manibus nōtīs Rōmānae conditor urbis
850 excipit et prīscum pariter cum corpore nōmen

mūtāt Horamque vocat, quae nunc dea iūncta Quirīnō est.